

Emilian Alexandru BULEA

**ACTE DE URMĂRIRE PENALĂ
EFECTUATE ÎN INVESTIGAREA
ACCIDENTELOR DE MUNCĂ
URMATE DE MOARTEA VICTIMEI**

LUMEN, 2017

ACTE DE URMĂRIRE PENALĂ EFECTUATE ÎN
INVESTIGAREA ACCIDENTELOR DE MUNCĂ
URMATE DE MOARTEA VICTIMEI
Emilian Alexandru BULEA

Copyright Editura Lumen, 2017
Iași, Țepeș Vodă, nr.2

Editura Lumen este acreditată CNCS

Edituralumen @gmail.com
prlumen@gmail.com

www.edituralumen.ro
www.librariavirtuala.com

Redactor: Roxana Demetra STRATULAT
Design copertă: Roxana Demetra STRATULAT

Reproducerea oricărei părți din prezentul volum prin fotocopiere, scanare, multiplicare neautorizată, indiferent de mediul de transmitere, este interzisă.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BULEA, EMILIAN ALEXANDRU

**Acte de urmărire penală efectuate în investigarea
accidentelor de muncă urmate de moartea victimei / Emilian
Alexandru Bulea. - Iași : Lumen, 2017**

ISBN 978-973-166-459-0

Capitolul I.

TACTICA ASCULTĂRII MARTORILOR

1.1.Ascultarea martorilor

1.1.1. Considerații introductive

Ancheta desfășurată în cadrul investigării unor evenimente, fapte penale ori accidente de muncă, presupune și ascultarea persoanelor care au fost implicate ori cunosc date, relații sau fapte, apte să contribuie la aflarea adevărului în cauza respectivă.

Activitatea este deosebit de complexă și ridică probleme variate, legate de interesele celor ascultați de a răspunde întrebărilor anchetatorilor, de a oferi informații și date despre faptele comise, împrejurările acestora, autori, complici, etc., precum și de dorința investigatorilor de a putea folosi cât mai multe mijloace și procedee tehnice pentru a obține declarații complete, sincere și informații utile pentru anchetă.

Nu de puține ori, echilibrul în activitatea de ascultare a persoanelor este fragil și greu de menținut de către anchetator, mai ales că se încearcă spargerea barierelor de comunicare dintre acesta și persoana care face declarații. De multe ori, sunt înregistrate acuze nefondate la adresa anchetatorilor care folosesc mijloace de a înfrânge voința celor anchetați, astfel încât să se creeze un flux informațional liber și cât mai complet.¹

Or, tocmai acest fapt, coroborat cu tehnicile și metodele de anchetă a generat și generează controverse, fiind

¹ Dix Jay, M.D., Ernst B.S. Mary Fran, *Handbook for Death Scene Investigators*, CRC Press LLC, USA, 1999, p.83.

repudiate orice presiuni anormale în desfășurarea normală și firească a ascultărilor.²

Dincolo de aceste aspecte, care au fost pedepsite, inclusiv de către CEDO, când s-a constatat poziția vădită de forță abuzivă a organelor de cercetare pentru aflarea informațiilor, cadrul legal al fiecărei țări stabilește o serie de reguli și procedee pentru desfășurarea anchetelor în condiții de legalitate, legitimitate și cu respectarea drepturilor omului.

Astfel, ascultarea persoanelor în cadrul investigării unor fapte penale, evenimente ori accidente de muncă este relevantă și are o importanță deosebită pentru activitatea de strângere a probelor, fiind caracterizată printr-un volum mare de timp alocat de investigatori, pentru obținerea informațiilor utile anchetei.

Dintre activitățile relevante desfășurate pe linia ascultării persoanelor în cazul investigării accidentelor de muncă mortale, se desprind cele ale audierii martorilor, făptuitorului, părților civile, părților responsabile civilmente, etc.

Martorii sunt cei care percep nemijlocit, *ex propriis sensibus*, realitățile din jurul lor, stocând în memoria lor, imaginile și caracteristicile evenimentelor pe care le observă. Atunci când este întrebat cu privire la evenimentul observat, martorul are capacitatea de a reproduce informațiile păstrate în memorie, putând relata organelor de anchetă, aspecte utile despre modul și condițiile în care s-a produs evenimentul cercetat.

Din acest motiv, încă din cele mai vechi timpuri, declarația de martor a fost socotită ca *principalul mijloc de probă folosit în probațiunea judiciară*, aceasta și pentru că în acele

² Olteanu Gabriel Ion, Voicu Costică, Păun Costică, Pletea Constantin, Lazăr Elena, *Ascultarea persoanelor în cadrul anchetei judiciare*, Editura AIT Laboratories, București, 2008, p.6

vremuri numărul celor care știau să scrie și să citească era foarte limitat și părțile care nu puteau să-și procure dovezi scrise, foloseau depoziția acestora.³

În timp, declarațiile martorilor au căpătat diverse denumiri ca, mărturie, depoziție, probă testimonială, fiind guvernate de anumite reguli privind ascultarea și administrarea lor pentru aflarea adevărului.

Actualmente, așa cum se apreciază și în doctrină, *ascultarea martorilor a devenit o activitate procedurală, dar și de tactică criminalistică, prin care anchetatorii iau cunoștință de aspectele cunoscute de martori cu privire la modul cum s-a comis o faptă.*⁴

Ca atare, activitatea de ascultare a martorilor trebuie să se desfășoare cu respectarea normelor de drept procesual penal și a metodelor de criminalistică, în scopul obținerii de date referitoare la cauza cercetată sau la evenimentul investigat, la modul săvârșirii acesteia și la persoana făptuitorului, pentru aflarea adevărului.

1.1.2 Reglementarea procesual penală

Reglementările procesuale referitoare la declarațiile de martori în procesul penal le regăsim înscrise în Titlul IV al Părții generale a Codului de Procedură Penală, mai precis în secțiunea a IV-a a Capitolului II intitulat Audierea persoanelor, art.114-124 C. proc. pen.

³ I. Rosseti și Al. Băcoianu, *Drept civil român*, Editura Soccec, București, 1943, p.247-248, *apud*, Nicolae Văduva, *Criminalistica – Curs de tactică și metodică*, Editura Universitaria, Craiova, 2004, p.77.

⁴ Tudorache Adriana Iuliana, *Criminalistica*, Editura Nomina Lex, București, 2010, p.163.

Art.114 C. proc. pen în vigoare stabilește la fel ca și textul din reglementarea anterioară (art.78⁵), definiția martorului, acesta fiind *orice persoană care are cunoștință despre fapte sau împrejurări de fapt care constituie probă în cauza penală*.

În privința persoanei care poate depune mărturie, aceasta poate fi orice persoană fizică, indiferent de starea ei fizică, de starea sa socială, de sex, religie, cetățenie. Astfel, pot fi ascultați chiar și cei orbi ori surzi, organele judiciare având dreptul și latitudinea de a aprecia asupra capacității acestora de a depune mărturie, adaptându-și tactica de audiere de la caz la caz.⁶ De asemenea, pot depune mărturie inclusiv persoanele cu tulburări psihice, dacă organul judiciar constată că au perceput și pot percepe corespunzător realitatea.

Remarcăm că, în privința aspectelor ce pot fi și trebuie să fie lămurite prin depoziția martorului, nu există diferențe clare, de substanță, între reglementarea veche și cea nouă, însă ele se manifestă în planul obligațiilor martorului. Astfel, în timp ce vechea reglementare procesual penală prevedea la art.83, obligația martorului de a declara tot ceea ce știe cu privire la faptele cauzei, actuala reglementare (art.114 alin.2 lit. d) face referire la *obligația generală a martorului de a spune adevărul*.⁷ În acest sens, observăm că vechiul cod făcea referire distinctă la omisiunea martorului în declarații, iar noul cod nu se mai referă la acesta, noțiunea ce formează

⁵ Potrivit art.78 din Vechiul Cod de procedură penală: *persoana care are cunoștință despre vreo faptă sau despre vreo împrejurare de natură să servească la aflarea adevărului în procesul penal poate fi ascultată în calitate de martor*.

⁶ Ion Neagu, Mircea Damaschin, *Tratat de procedură penală, Partea generală, În lumina noului Cod de procedură penală*, Editura Universul Juridic, București, 2014, p.457.

⁷ Această obligație este detaliată și circumstanțiată de textul art.120 alin.2 lit. d) C. proc. pen., care prevede *obligația martorului de a da declarații conforme cu realitatea*, sub sancțiunea cercetării și pedepsirii pentru infracțiunea de mărturie mincinoasă.

obiectul obligației martorului fiind circumscrisă celei de sinceritate și expunere completă a adevărului.

În opinia noastră, o explicație a acestei eliminări din textul ce instituie clar, obligațiile martorului, este aceea că ea apărea ca redundantă în vechea reglementare, devreme ce se făcea referire la ea în mod expres și prin formula de depunere a jurământului de către martor. În actualul cod, legiuitorul care a păstrat nemodificată declarația solemnă a martorului⁸ a preferat să înlăture această dublă referire la omisiunea în declarații a martorului.

Așa cum corect s-a remarcat în literatura de specialitate,⁹ există o incoerență legislativă, în legătură cu cerința depunerii jurământului sau declarației solemne de către martor, înainte de a i se lua declarații. Astfel, în textul ce reglementează această obligație (art.114) se face referire la necesitatea respectării ei *în fața instanței*, ceea ce vine în contradicție cu dispozițiile art.121 din care rezultă că, se realizează jurământul sau se face declarația solemnă, înainte de a se depune mărturie, atât în situația audierii de către organul de cercetare penală, cât și în procedura audierii la instanță. Prin urmare, este evident că, această obligație a martorului de a depune jurământul ori declarația solemnă trebuie îndeplinită indiferent dacă procedura de ascultare se derulează în fața organului de urmărire penală, ori în fața instanței.

O altă obligație a martorului este aceea de a se prezenta la solicitarea celor ce emit citația pentru a oferi informațiile necesare aflării adevărului, pe care le cunoaște, în caz contrar acesta urmând să fie prezentat organului judiciar,

⁸ Textul art.121 alin.3 C. proc. pen, prevede: *Textul jurământului este următorul: Jur că voi spune adevărul și nu voi ascunde nimic din ceea ce știu. Așa să-mi ajute Dumnezeu...*

⁹ Ion Neagu, Mircea Damaschin, *op.cit.*, p.466.

cu mandat de aducere. În acest sens, acesta este obligat să se prezinte la organul care l-a citat, la locul, ziua și ora indicată în citație.

Un corelativ al acestei obligații se regăsește în noua reglementare la art.120 alin.2 lit. c, care instituie obligația martorului de a comunica organului judiciar, în scris, în termen de 5 zile, orice schimbare a adresei sale, la care poate fi găsit și citat, astfel încât, desfășurarea cercetării să nu fie perturbată de incidente procedurale constând în neîndeplinirea procedurii de citare.

Cu privire la obligația martorului de a depune mărturie și a declara tot ceea ce știe în legătură cu împrejurările cauzei, Codul de procedură penală stabilește și ordinea de preferință între calitatea de martor și aceea de alt subiect procesual, sfera acestora din urmă fiind extinsă față de vechea reglementare. Astfel, nu doar calitatea de avocat, ci și aceea de expert, mediator, sau reprezentant al părții ori alt subiect procesual principal vor fi lipsite de întâietate, față de calitatea de martor, ce trebuie să primeze, cu privire la faptele, împrejurările de fapt pe care persoana le-a cunoscut înainte de a dobândi această calitate.

În plus, în noul Cod de procedură penală (art.114 alin.4) este prevăzută expres posibilitatea audierii ca martori, a persoanelor care au întocmit procese-verbale în calitate de organe de constatare sau de comandanți de nave ori aeronave.

Approape la fel ca și în vechea reglementare se regăsesc înscrise în actualul Cod de procedură penală, excepțiile de la obligația de a depune mărturie, fiind indicate generic persoanele care au luat cunoștință de anumite fapte și împrejurări în exercițiul profesiei, deci, persoanele obligate să păstreze secretul profesional (medic, avocat, notar ș.a). Noul cod instituie însă, și cazurile de excepție în care martorul este

exonerat de obligația de a respecta secretul profesional și deci poate depune mărturie (art.116 alin.4): existența unei cauze legale de înlăturare a obligației de a păstra secretul și acordul autorității sau persoanei îndreptățite.

La fel ca și în vechea reglementare, nu sunt obligați să depună mărturie, decât dacă acceptă expres acest fapt, soțul și rudele apropiate ale suspectului/ inculpatului. În plus, regăsim ca element de noutate, în actuala reglementare și o altă categorie de persoane care pot refuza audierea în calitate de martori, respectiv cele care au avut calitatea de soț al suspectului sau inculpatului. De asemenea, actualul art.117 ultimul alineat, prevede încă o excepție de la obligația de a depune mărturie, pentru persoana care se află într-o calitate specială, în raport de unul dintre suspecți sau inculpați, dar datorită împrejurărilor cauzei declarația sa nu poate fi limitată doar la ceilalți, ipoteză în care este exonerată de obligația de a depune mărturie împotriva acestora.

Un element de noutate este prezența în actualul Cod de procedură penală a unui text de lege (art.118) care prevede dreptul martorului de a nu se acuza (autoincrimina). Textul are în vedere dreptul suspectului sau al inculpatului de a nu se autoacuza prin declarațiile date anterior dobândirii și aducerea la cunoștință a acestei calități, adică atunci când avea calitatea de martor. Pentru a se respecta acest principiu, organele judiciare au obligația să menționeze, cu ocazia consemnării declarației, calitatea procesuală anterioară.

În privința altor drepturi corelative obligațiilor martorilor, noul cod de procedură penală reia la art.120, drepturile stipulate în vechea reglementare, statuând dreptul la protecția legii și la restituirea cheltuielilor efectuate cu deplasarea la organele judiciare. În plus, conform art.101 din actualul cod, martorii sunt protejați împotriva violențelor și amenințărilor care ar putea fi exercitate asupra lor în scopul

obținerii de declarații. De asemenea, martorii pot beneficia, în condițiile legii, de cadrul instituționalizat al Programului național de protecție a martorilor.¹⁰

1.1.3 Valoarea probatorie a declarațiilor de martor

Aparent ușor de administrat, proba cu depoziția martorilor prezintă în practică numeroase dificultăți de apreciere, fiind plasată de multe ori la granița dintre obiectiv și subiectiv, prin prisma comportamentului celui ascultat și a celor relatate. Ea este deosebit de utilă în cazul anchetării unor accidente de muncă, în care victima nu mai poate fi ascultată (cele mortale), iar celelalte părți procesuale (parte vătămată, parte responsabilă civilmente) nu pot oferi detalii suficiente pentru aflarea adevărului.

Înlăturarea barierelor de comunicare dintre anchetator și martor este mult mai ușor de realizat când martorul este de bună-credință și nu are nimic de ascuns, fiind mobilizat doar de ideea de a face un bine și a relata tot ceea ce a văzut, a aflat sau știe despre un eveniment sau o faptă. În astfel de cazuri, organului de anchetă trebuie să-l motiveze pe cel ascultat și să-i ofere încrederea de care are nevoie, pentru ca acesta să înțeleagă demersul său ca pe unul firesc și normal, cu pronunțat caracter civic.¹¹

Cu totul altfel stau lucrurile în cazul martorului de rea-credință, care nu răspunde sincer, este incoerent în expunere, are contradicții în cele dezvăluite, încercând să denatureze adevărul. În astfel de cazuri, rolul organului de anchetă este să sesizeze o fisură în depoziția martorului de rea-credință și prin dirijarea ascultării să poată demasca

¹⁰ Ion Neagu, Mircea Damaschin, *op.cit.*, p.467.

¹¹ Tudorel Butoi, Ioana Teodora Butoi, *Tratat Universitar de Psihologie Juridică*, Editura Phobos, București, 2003, p.76.